

Зміцнення конкурентних позицій держави, підвищення рівня соціально-економічного розвитку її регіонів актуалізує необхідність створення умов для саморозвитку регіонів на основі їх самодостатності, в тому числі за рахунок побудови раціональної фіскальної політики. Податкова складова стимулювання регіонального саморозвитку полягає в необхідності перерозподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів в залежності від ступеня впливу на них місцевих органів влади.

Важливою ланкою трансформаційних процесів в Україні є забезпечення сталого, самодостатнього регіонального розвитку. Політична та економічна нестабільність в країні обумовлює дефіцит бюджетних коштів, які мають бути спрямовані на пріоритетні напрями державної політики. На сьогодні ситуація, коли всі сфери, що раніше перебували під «захистом» бюджету та отримували пряму фінансову підтримку держави нераціональна, недоцільна та неможлива в сучасних умовах. Це стосується і регіонального розвитку країни.

Безумовної значущості при забезпеченні регіонального саморозвитку відводиться фінансовій самодостатності, під якою слід розуміти здатність регіону до забезпечення фінансовими ресурсами для виконання видатків та підтримки існуючого рівня соціально-економічного розвитку регіону за рахунок власних джерел доходів на основі стимулювання збільшення податкових, неподаткових надходжень, операцій з капіталом, доходів підприємств та інвестицій в регіон.

Самофінансування регіону – це достатня умова саморозвитку регіону, що проявляється у спроможності органів місцевого самоврядування до забезпечення власних джерел фінансування регіонального розвитку.

Рівень фінансової залежності регіону від центрального бюджету впливає на активність органів місцевого самоврядування до формування фінансової самодостатності регіону. Обсяг і структура міжбюджетних трансфертів націлені на забезпечення соціальних гарантій населенню, і в той же час їхні значні обсяги й нераціональність структури (превалювання

дотацій вирівнювання, що мають нецільовий характер), приводять до зниження фінансової самостійності регіонів. Така ситуація ставить під загрозу фінансову незалежність регіонів та не стимулює місцеві органи самоврядування до збільшення доходів і посиленню економічного потенціалу. При цьому важливим фактором регіонального розвитку є ефективне використання наявного в регіоні стратегічного потенціалу, у тому числі податкового й бюджетного.

Фінансова самодостатність може бути досягнута за рахунок використання незадіяного потенціалу саморозвитку регіону [2]. Вона визначається інвестиційною привабливістю приватного сектора певної території та перспективами його розвитку.

Слід зазначити, що більшість вчених робить акцент на необхідності забезпечення практично повної самостійності регіонів у вирішенні багатьох питань, що стосуються їх функціонування. Однак надання абсолютної автономії, в т.ч. і податкової, може, згодом, призвести до ще більшої залежності місцевих бюджетів від Державного. Тому для України важливим пріоритетним напрямком в реалізації ефективної регіональної політики є поступовий перехід від централізованого методу державного регулювання даних аспектів до децентралізованого. У даному випадку слід також погодитися з думкою М. Карасьова, який звертає увагу на те, що «мова має йти саме про необхідність детального регулювання та чіткого розмежування податково-бюджетних повноважень між органами державної влади різних рівнів та органами місцевого самоврядування» [1, с. 122].

Необхідність раціонального перерозподілу функцій управління між органами вищого і нижчих рівнів, а також їх фінансового забезпечення на основі підвищення рівня самофінансування регіонів, обумовлює доцільність є поступовий перехід на принципи фіскального федералізму.

Проблему фінансового забезпечення місцевих бюджетів необхідно вирішувати за допомогою активізації економічної й господарської діяльності місцевих органів влади з метою збільшення частки власних і закріплених

джерел доходів у місцевих бюджетах і зменшення частки трансфертів, а також збільшення в цілому кількості регіонів, які не вимагають істотних трансфертів з державного бюджету.

Фінансове забезпечення місцевих бюджетів має базуватися на ендогенному потенціалі, а отже необхідною є активізація економічної й господарської діяльності місцевих органів влади з метою збільшення частки власних і закріплених джерел доходів у місцевих бюджетах і зменшення частки трансфертів, а також збільшення в цілому кількості регіонів, які не вимагають істотних трансфертів з державного бюджету (мотиваційна складова регіонального розвитку).

Ефективне управління соціально-економічним потенціалом регіону, з урахуванням розширення повноважень органів регіонального управління, дозволяє підвищити і його фінансову самостійність, що приведе або до мінімізації частки трансфертів, або до повної від них відмови в силу фінансової самодостатності регіону. Необхідною умовою забезпечення фінансової самостійності регіонів є перенесення акцентів у формуванні дохідної частини бюджету із закріплених податків на місцеві.

Активізація позиції органів місцевого самоврядування в податково-бюджетних відносинах і їхнє активне включення в процеси податкового регулювання по-новому ставить акценти в питанні про перелік податків і зборів, закріплюються частково за місцевими бюджетами.

Найбільш доцільним є включення в цей перелік тих податків і зборів, розмір яких прямо або побічно пов'язаний із зусиллями органів місцевого самоврядування в сфері соціально-економічного розвитку регіонів. Так, наприклад, величина надходжень податку на прибуток підприємств у певній мірі залежить від того, наскільки успішні зусилля органів місцевого самоврядування в сфері створення умов для ефективного господарювання в регіоні, розвитку ринкової інфраструктури (сприяння створенню інноваційних науково-виробничих кластерів, реалізація регіональних цільових комплексних програм і т.п.). Надходження податку на додану

вартість по кожному з регіонів визначається в т.ч. купівельною спроможністю населення й рівнем розвитку торговельної мережі в регіоні. Тому наведені як приклад загальнодержавні податки можуть бути віднесені до податків і зборів, які закріплюються.

Таким чином, регіональний саморозвиток в період трансформаційних перетворень має базуватися на фінансовій самодостатності регіонів, що є основою для підвищення ефективності використання їх стратегічного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності.

Література:

1. Карасев М. Н. Налоговая политика и правовое регулирование налогообложения в России / М. Н. Карасев. – М. : ООО «Вершина», 2004. – 224 с.
2. Чернявська Т.А. Можливості забезпечення фінансової самодостатності регіонів за рахунок використання потенціалу транспортно-комунікаційної системи / Т. А. Чернявська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України . – 2012. - № 1. – С. 413-419.